

Gabriella Blum and Phillip B. Heymann, **Laws, Outlaws, and Terrorist: Lessons from the War on Terrorism**. Cambridge: MIT Press, 2010, 254 s. ISBN 978-0262518604

Kniha *Laws, Outlaws, and Terrorist: Lessons from the War on Terrorism* je dílem spolupracovníků Belfer Center for Science and International Affairs při Harvardově univerzitě. Gabriella Blum a Phillip B. Heymann v knize ukazují, že válka proti terorismu byla vedena v zóně bezpráví, díky čemuž úspěšně obcházela zásady jak práva amerického, tak práva mezinárodního. Podle Blumové a Heymanna to však bylo neprospěšné a také neoprávněné. Navíc tento způsob vedení kampaně proti terorismu narušoval tři hlavní zájmy Spojených států, které měla vláda ambice ochránit. Těmito zájmy byly bezpečnost spojenců a Spojených států jako takových, zachování dominantního postavení USA ve světě a věrnost tradičním americkým liberálně-demokratickým hodnotám.

Kniha je rozdělena do tří částí. V prvních kapitolách autoři analyzují to, jak kampaně proti terorismu zapadala do existujícího právního rámce, a poukazují na to, že administrativa prezidenta Bushe se odchýlila jak od práva míru, tak od práva válečného. V druhé části jsou rozebírány donucovací techniky používané Spojenými státy proti teroristům jako cílené zabíjení či vyslýchání. Autoři diskutují, zda tyto praktiky vyhovují americkému právnímu systému, a upozorňují na to, jaké má použití těchto technik důsledky. V třetí části autoři představují nedonucovací techniky a zamýšlejí se nad tím, jakým způsobem mohou být použity v boji proti terorismu.

Úvodní část knihy kromě představení struktury textu a hlavních témat, která jsou v knize analyzována, podtrhuje důležitost války proti terorismu jako formativního fenoménu. Autoři upozorňují na to, že situace, která nastala po 11. září 2001, byla kvůli určitým charakteristikám (nový typ nepřítel, nestátní entita atd.) naprosto unikátní, bez předchozích precedentů. Administrativa prezidenta George W. Bushe válku proti mezinárodnímu terorismu nevedla v mezích mezinárodního ani domácího práva, nýbrž využila určité zóny bezpráví, která mezi těmito dvěma typy práva existovala. Podle autorů z této situace vyplývá, že je nutno vytvořit nové paradigma pro mezinárodní terorismus, protože tento fenomén nezapadá do existujících paradigmat války či míru.

Přestože se kniha zabývá mezinárodním terorismem především z pohledu práva, zasažení do širšího kontextu přispívá k osvětlení i dalších aspektů tohoto fenoménu. Kupříkladu tak autoři upozorňují na to, že využití paradigmatu války usnadnilo zavedení válečných opatření, posílilo pozici exekutivy a zaručilo, že vláda mohla počítat s téměř neomezenými prostředky pro své akce v rámci války proti terorismu.

V první části autoři diskutují odklon Bushovy administrativy při vedení války proti terorismu jak od práva domácího, které omezuje přehnané zásahy exekutivy do pravomocí mocí dalších i práv občanů, tak od práva mezinárodního. Autoři tvrdí, že mezinárodní právo jako takové, velmi často odsuzované bývalým prezidentem Bushem, nenarušuje americké zájmy a že nerespektování práva samotnými teroristy není dostatečným ospravedlněním amerických akcí v zóně bezpráví.

V druhé části je zdůrazňována nutnost balancování mezi národní bezpečností a vládou zákona za každých okolností. I proto autoři tvrdí, že donucovací techniky musejí být vždy dostatečně limitovány funkčním právním systémem, aby nebyly zneužívány či nadužívány, protože jinak dochází k nežádoucí dominanci národní bezpečnosti a k narušování amerických zájmů.

V třetí části knihy se autoři zabývají klíčovými aspekty strategie boje proti terorismu. Zdůrazňují některé základní principy aktuální strategie boje proti povstalcům (*counterinsurgency*), především pak nutnost kombinace vojenského přístupu a zapojení místní populace. Přestože jsou tyto obecné principy známy i z dalších děl, autoři na experty zabývající se tímto tématem neodkazují.

První kapitola třetí části rozebírá oficiálně deklarovanou politiku demokratických zemí nevyjednávat s teroristy. Velmi pozitivně působí to, že autoři část této kapitoly věnují i diskusi pojmů, se kterými pracují. Poukazují na to, že jak terorismus, tak vyjednávání nejsou snadno definovatelné pojmy, a proto čtenáře seznamují s tím, s jakou konkrétní definicí budou právě oni pracovat. Nejprve jsou jasně odděleny dvě rozdílné kategorie jednání. Účelem prvního typu je ukončení krize, zatímco druhý typ by měl vést k vyřešení dlouhodobého konfliktu a k nastolení nového vztahu mezi zúčastněnými stranami. Poté autoři prezentují argumenty, které jsou obecně považovány za podporující či odsuzující jednání s teroristy. Jednotlivé důvody jsou sice představeny přehledně, nicméně se autoři z neznámých důvodů nechrání rozdělení, které zavedli na začátku kapitoly, přestože je zřejmé, že některé argumenty je možno aplikovat pouze v jednom případě. Bylo by přehlednější, kdyby byly výhody a nevýhody jednání s teroristy analyzovány odděleně pro každou ze dvou definovaných kategorií.

V poslední části této kapitoly Blumová a Heymann tvrdí, že by bylo pro jednotlivé státy a jejich vlády užitečné, kdyby měly připravenou určitou sekvenci akcí a politik, která by byla spuštěna v případě teroristického útoku. Navrhují zachování oficiální politiky nevyjednávání, ta by ale neměla být dodržována v případě akutní krize. V otázce jednání s cílem vyřešení dlouhodobě problematické situace doporučují vyjednávat. Samotná podoba jednání může mít různou podobu, autoři mluví například o jednáních tajných či s využitím neutrálního zprostředkovatele.

Blumová a Heymann považují vytvoření konkrétního plánu pro krizové situace za velmi atraktivní řešení. Současně ale zdůrazňují, že podoba teroristických útoků prochází neustálým vývojem, a proto nelze cokoli úspěšně předvídat. Navíc je nutno uvědomit si, že žádné rozhodnutí není přijímáno v absolutním vakuu, a tudíž bude vždy ovlivněno konkrétní situací v daném momentě. Postupování striktně podle jakéhosi předem připraveného plánu se proto nejeví jako strategie, která by mohla mít šanci na úspěch.

V závěrečné kapitole autoři otevírají téma podpory terorismu v muslimských zemích. Odvolávají se na průzkum společnosti Gallup, podle kterého sedm procent muslimů považuje útoky z 11. září 2001 za ospravedlnitelné. Ve světle těchto zjištění se snaží navrhnout strategii, která by vedla u populace muslimského světa k snížení podpory útoků proti Západu. Autoři představují několik charakteristik Spojených států (jako například kulturní,

vojenský a ekonomický imperialismus), které jsou v muslimských zemích často kritizovány, a potenciálně tak napomáhají ke vzniku teroristických skupin. V závěru této části pak upozorňují na to, že dvěma hlavními faktory, které přispívají k podpoře terorismu, jsou přesvědčení o tom, že islám čelí vnějším útokům a že právě Spojené státy jsou zodpovědny za ponižování muslimů.

Hlavním zdrojem využívaným v této kapitole jsou průzkumy veřejného mínění, na kterých autoři ilustrují, jaké je vnímání Západu v muslimských zemích a proč obyvatelé těchto zemí podporují teroristické činy. Jednoznačně ale chybí obecnější reflexe a analýza těchto průzkumů, jejichž využití je v určitých případech velmi problematické. Průzkumy mohou být výrazně ovlivněny dalšími faktory, jako je aktuální situace v dané zemi v době provádění průzkumu. Autoři pro podporu svých argumentů využívají různé průzkumy provedené v různých zemích a v různých časových obdobích, což umožňuje velmi selektivní výběr dat a v důsledku snižuje věrohodnost závěrů této kapitoly.

Za účelem snížení negativního vnímání Spojených států a Západu v muslimských zemích autoři doporučují využití strategií a postupů, které by vylepšily obrázek těchto zemí v muslimském světě. V podstatě navrhují využití nástrojů propagandy, které by šířily pozitivní informace o Spojených státech, a programů podporujících interakci s místní populací. Tato kapitola je shrnuta v myšlence, že Spojené státy by se neměly snažit změnit se kvůli tomu, aby se zalíbily, ale měly by pouze pracovat na vytvoření lepšího vlastního obrazu. Toto tvrzení ale vyznívá značně pokrytecky, protože odmítá nutnost jakýchkoliv změn v chování a politice Spojených států.

V závěru autoři nenabízejí jasné shrnutí témat, jimiž se zabývají v předcházejících částech, ale otevírají novou problematiku. Diskutují otázky nových teroristických útoků. Jejich zjištění by měla sloužit jako doporučení nejen pro ty, kteří politiku přímo tvoří, ale také pro samotné občany. Jejich návrh sice vyznívá velmi atraktivně, ale je spíše představou o tom, jak by vše mohlo probíhat v ideální situaci. Překážky, které jsou spojeny s implementací politiky, jejímž cílem je vyvarovat se iracionálního chování a připravit obyvatelstvo na psychologické dopady teroristického útoku, nejsou dostatečně zdůrazněny. Je totiž značně diskutabilní, zda by taková politika vůbec mohla být úspěšná, protože je nutno brát v úvahu, že předchozí přípravě a doporučením bude vždy konkurovat lidská přirozenost a reakce na aktuálně nastalou situaci.

Velkým kladem knihy je její jasná a přehledná struktura. Autoři nejprve čtenáře informují o tom, čím se v následující části budou zabývat, a tento úvod navíc doplňují definicí pojmů, s kterými pracují. Argumenty jsou vždy doloženy na konkrétních příkladech a podpořeny jasnými daty či odkazy na další materiály, navíc nevyznívají zaujatě, protože jsou představeny i pohledy odlišující se od názorů samotných autorů. Kniha je napsána srozumitelným jazykem a velmi čtivě. Autoři předkládají vlastní závěry a také řadu návrhů a doporučení. Přestože čtenář vždy nemusí souhlasit se závěry, se kterými přicházejí samotní autoři, schopnost vyvolat diskusi o palčivých otázkách je bezesporu velkým pozitivem knihy o tak kontroverzním tématu, jakým je americká politika po 11. září 2001.

Závěrem lze konstatovat, že se jedná o velmi zdařilou publikaci, která poukazuje na nedostatky války proti terorismu z pohledu práva a navrhuje vytvoření právního rámce, jenž by americké zájmy nepodřýval, ale respektoval. Kniha je velmi dobře strukturována, a přestože by některé závěry mohly být považovány za kontroverzní, jednotlivá tvrzení a argumenty jsou podpořeny dostatečným množstvím faktů a zdrojů. Kladně je nutno vnímat i to, že autoři docházejí k originálním závěrům a často ke zkoumané problematice připojují vlastní názor či komentář.

Pavel Šára